

Ελληνική Δημοκρατία
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου

Ψυχοπαθολογία Ενηλίκων

Ενότητα 10.2: Σωματόμορφες Διαταραχές II

Σιαφάκα Βασιλική

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Τμήμα Λογοθεραπείας

Ψυχοπαθολογία Ενηλίκων

Ενότητα 10.2: Σωματόμορφες Διαταραχές II

Σιαφάκα Βασιλική

Επίκουρος Καθηγήτρια

Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

Στο τέλος της ενότητας οι φοιτητές να γνωρίζουν :

- ✓ Την αιτιολογία των σωματόμορφων διαταραχών
- ✓ Τις θεραπευτικές προσεγγίσεις για τις σωματόμορφες διαταραχές
- ✓ Τι είναι η διαταραχή της μετατροπής, ποια η αιτιολογία και η θεραπεία της
- ✓ Ποιες είναι οι λειτουργικές οργανικές διαταραχές και ποιοι οι τρόποι παρέμβασής τους

Περιεχόμενα ενότητας (1 από 2)

1. Αιτιολογία των σωματόμορφων διαταραχών
2. Σωματόμορφες διαταραχές και υιοθέτηση συγκεκριμένων γνωστικο-συμπεριφορικών μοντέλων
3. Θεραπεία των σωματόμορφων διαταραχών
 - 3.1. Διαταραχή πόνου
 - 3.2. Σωματοδυσμορφική διαταραχή
 - 3.3. Υποχονδρίαση
 - 3.4. Σωματοποιητική διαταραχή

Περιεχόμενα ενότητας (2 από 2)

4. Διαταραχή της μετατροπής

4.1. Αιτιολογία

4.2. Θεραπεία της διαταραχής μετατροπής

5. Λειτουργικές οργανικές διαταραχές

5.1. Άτυπη (ή μη-καρδιακή στηθάγχη)

5.2. Σύνδρομο χρόνιας κόπωσης

5.3. Τρόποι παρέμβασης

Σωματόμορφες Διαταραχές II

Αιτιολογία σωματόμορφων διαταραχών (1 από 4)

1. Γενετικοί παράγοντες:

Φαίνεται να μην έχουν σημαντικό ρόλο στις περισσότερες σωματόμορφες διαταραχές

Πιθανή εξαίρεση: η σωματοδυσμορφική διαταραχή, όπου λόγω των κοινών σημείων της με την ψυχαναγκαστική – καταναγκαστική διαταραχή, υπάρχουν δεδομένα ότι συνδέεται με αλλαγές στον όγκο της περιοχής του κερκοφόρου πυρήνα του εγκεφάλου

Αιτιολογία σωματόμορφων διαταραχών (2 από 4)

2. Γνωστικά – συμπεριφορικά μοντέλα:

Τα άτομα που έχουν προδιάθεση για σωματόμορφες διαταραχές τείνουν να σκέφτονται με ένα χαρακτηριστικό τρόπο:

- α. Δίνουν πολύ μεγαλύτερη σημασία σε σωματικά συμπτώματα
- β. Κάνουν πιο αρνητικές αποδόσεις αιτίου (απόδοση αιτίου: είναι η άποψη ενός ατόμου ως προς το γιατί συμβαίνει κάτι)

Αιτιολογία σωματόμορφων διαταραχών (3 από 4)

- Μόλις αρχίζουν αυτές οι αρνητικές σκέψεις, το αυξημένο άγχος και οι μεταβολές στο επίπεδο της κορτιζόλης αυξάνουν τα σωματικά συμπτώματα, αλλά ταυτόχρονα και τη δυσφορία που βιώνει το άτομο εξαιτίας τους

Αιτιολογία σωματόμορφων διαταραχών (4 από 4)

3. Η τάση του ατόμου να θεωρεί ότι νοσεί σωματικά έχει πιθανώς αναπτυχθεί μέσα από **πρώιμες εμπειρίες** ιατρικών συμπτωμάτων ή λόγω στάσεων που εσωτερικεύτηκαν

(π.χ. τα άτομα με σωματόμορφες διαταραχές αναφέρουν ότι ως παιδιά απουσίαζαν συχνότερα από το σχολείο λόγω ασθένειας, σε σχέση με άλλους)

(Kring A.M., Davison G.C., Neale J.M., Johnson S.L., 2010)

Γνωστικο-συμπεριφορικά μοντέλα (1 από 2)

Συνέπειες:

1. Το άτομο μπορεί να υιοθετήσει το ρόλο του ασθενούς, αποφεύγοντας την εργασία και τις κοινωνικές επαφές

(ακολουθώντας, πιθανά να ενταθούν τα συμπτώματα, λόγω του περιορισμού της σωματικής άσκησης και άλλων συμπεριφορών που προάγουν την υγεία)

Γνωστικο-συμπεριφορικά μοντέλα (2 από 2)

Συνέπειες:

2. Το άτομο μπορεί να αναζητά επιβεβαίωση από γιατρούς και από την οικογένειά του, διεκδικώντας την προσοχή και τη συμπόνια των άλλων (θετική ενίσχυση της συμπεριφοράς)

Θετική ενίσχυση αποτελεί η λήψη επιδόματος ή αναπηρικής σύνταξης

(Kring A.M., Davison G.C., Neale J.M., Johnson S.L., 2010)

Θεραπεία των σωματόμορφων διαταραχών (1 από 7)

Εμπόδιο: τα περισσότερα άτομα με σωματόμορφες διαταραχές δε θέλουν να συμβουλευτούν επαγγελματίες ψυχικής υγείας

- Πιθανά θα πρέπει οι γιατροί άλλων ειδικοτήτων να βοηθούν τα άτομα αυτά να σκέφτονται με λιγότερο αρνητικό τρόπο για τα συμπτώματά τους
- Βραχεία ψυχοδυναμική θεραπεία είναι αποτελεσματική

Θεραπεία των σωματόμορφων διαταραχών (2 από 7)

Να θυμόμαστε:

- Συνήθως, τα συμπτώματα υπάρχουν και είναι αληθινά
Η αιτιολογία είναι ψυχολογική
- Σχετίζονται με την τάση ιατροκοποίησης ακόμα και «ασήμαντων» συμπτωμάτων ή φυσιολογικών διεργασιών

Θεραπεία των σωματόμορφων διαταραχών (3 από 7)

Γνωστική- συμπεριφορική προσέγγιση:
Στόχοι:

1. Η αναγνώριση και η αλλαγή των συναισθημάτων που προκαλούν τις σωματικές ανησυχίες
2. Η αλλαγή του τρόπου σκέψης γύρω από τα συμπτώματα
3. Η αλλαγή της συμπεριφορά τους (μη υιοθέτηση του ρόλου του ασθενούς)

Θεραπεία των σωματόμορφων διαταραχών (4 από 7)

- Η θεραπεία του άγχους και της κατάθλιψης, συνήθως, μειώνει τα συμπτώματα των σωματόμορφων διαταραχών

Θεραπεία σωματόμορφων διαταραχών (5 από 7)

1. Διαταραχή πόνου:

Γνωστικο-συμπεριφορικές τεχνικές με στόχο:

- ✓ την αναγνώριση – αποδοχή των διαστάσεων του πόνου
- ✓ την εκπαίδευση στη χαλάρωση και γενικότερα στη διαχείριση του stress
- ✓ τη γνωστική αναδόμηση

Θεραπεία σωματόμορφων διαταραχών (6 από 7)

2. Σωματοδυσμορφική διαταραχή:

- ✓ Η εφαρμογή γνωστικό-συμπεριφορικών τεχνικών είναι αποτελεσματική, λόγω των κοινών στοιχείων με τη ιδεοψυχαναγκαστική διαταραχή (π.χ. αποφυγή ελέγχου της εξωτερικής τους εμφάνισης σε καθρέφτες)
- ✓ Φαρμακευτική αγωγή (αναστολείς επαναπρόσληψης σεροτονίνης π.χ. φλουοξετίνη, χλωμιπραμίνη)

Θεραπεία σωματόμορφων διαταραχών (7 από 7)

3. Υποχονδρίαση:

Γνωστικοσυμπεριφορική προσέγγιση
(π.χ. αμφισβήτηση των αρνητικών σκέψεων)

4. Σωματοποιητική διαταραχή:

- ✓ Αναζήτηση πηγών άγχους και κατάθλιψης, που πιθανά βρίσκονται πίσω από τα συμπτώματα
- ✓ Εστίαση στις κοινωνικές δυσκολίες που συνδέονται με τη σωματοποιητική διαταραχή
(Προσοχή: δεν αμφισβητούμε την εγκυρότητα των σωματικών ενοχλήσεων του ατόμου)

6. Διαταραχή της μετατροπής (1 από 7)

Έχει μακρά ιστορία (από τα πρώτα γραπτά για την αποκλίνουσα συμπεριφορά)

Ιστορική αναδρομή:

Ο αρχικός όρος ήταν *υστερία*

Ιπποκράτης: περιορίζεται στις γυναίκες και

προκαλείται από την παραπλάνηση της μήτρας μέσα στο σώμα (υστέρα= μήτρα)

6. Διαταραχή της μετατροπής (2 από 7)

Η «περιπλανώμενη μήτρα» συμβόλιζε τη μεγάλη επιθυμία του γυναικείου σώματος για τη γέννηση ενός παιδιού

Freud : Όρος «μετατροπή» ⇔ το άγχος και η ψυχική σύγκρουση μετατρέπονται σε σωματικά συμπτώματα

5. Διαταραχή της μετατροπής (3 από 7)

«Αισθητηριακά ή κινητικά συμπτώματα (π.χ. ξαφνική απώλεια όρασης ή η ξαφνική παράλυση), παραπέμπουν σε ασθένειες που σχετίζονται με νευρολογική βλάβη, αλλά οι ιατρικές εξετάσεις και οι έλεγχοι δείχνουν ότι τα σωματικά όργανα και το νευρικό σύστημα λειτουργούν καλά»

(Kring A.M., Davison G.C., Neale J.M., Johnson S.L., 2010)

5. Διαταραχή της μετατροπής (4 από 7)

Τα άτομα μπορεί να βιώνουν:

- ✓ μερική ή ολική παράλυση των χεριών ή των ποδιών
 - ✓ επιληπτικές κρίσεις
 - ✓ αίσθηση τσιμπήματος
 - ✓ μυρμηγκιάσματος στο δέρμα
 - ✓ απώλεια της αισθητικότητας
- Μπορεί να εμφανίσουν μερική ή ολική τύφλωση ή να έχουν σωληνοειδή όραση (το οπτικό πεδίο περιορίζεται, όπως αν κοιτούσε μέσα από ένα σωλήνα)

5. Διαταραχή της μετατροπής (5 από 7)

Άλλα πιθανά συμπτώματα:

Αφωνία: απώλεια της φωνής, με εξαίρεση την
ψιθυριστή ομιλία

Ανοσμία: απώλεια της αίσθησης της όσφρησης

Τα άτομα αυτά μπορεί να φαίνονται ικανοποιημένα με τον εαυτό τους, ενώ δε φαίνεται να θέλουν ιδιαίτερα να απαλλαγούν από τα συμπτώματά τους (που δεν τα συνδέουν με ψυχοπιεστικές καταστάσεις)

5. Διαταραχή της μετατροπής (6 από 7)

- Πρώτα συμπτώματα : εφηβεία ή πρώιμη ενήλικη ζωή, συνήθως μετά από ένα στρεσογόνο γεγονός
- Ένα επεισόδιο μπορεί να λήξει ξαφνικά
- Συνήθως, όμως, κάποια στιγμή η διαταραχή επανεμφανίζεται, είτε στην αρχική της εικόνα είτε με διαφορετικό σύμπτωμα

5. Διαταραχή της μετατροπής (7 από 7)

- Επιπολασμός : <1%
Εμφανίζεται συχνότερα σε γυναίκες
- Παρουσιάζει **συννοσηρότητα** με :
 - ✓ μείζονα καταθλιπτική διαταραχή
 - ✓ κατάχρηση ουσιών
 - ✓ διαταραχές της προσωπικότητας
(κυρίως με τη μεταιχμιακή και τη δραματική)

5. Διαταραχή της μετατροπής – Αιτιολογία (1 από 5)

Ψυχαναλυτική θεώρηση:

Τα συμπτώματά της αποτελούν ένα σαφές παράδειγμα του ρόλου του ασυνείδητου

Βίωση ενός γεγονότος με συναισθηματική διέγερση ⇨ το συναίσθημά δεν εκφράζεται- η ανάμνηση του γεγονότος αποκόπτεται από τη συνείδηση

5. Διαταραχή της μετατροπής – Αιτιολογία (2 από 5)

- Αργότερα, ο Freud υποστήριξε ότι η διαταραχή της μετατροπής στις γυναίκες έχει τις ρίζες της σε μη επιλυμένο σύμπλεγμα της Ηλέκτρας
- «Το μικρό κορίτσι έχει σεξουαλικά συναισθήματα προς τον πατέρα της και, αν οι γονείς αντιμετωπίσουν αυτά τα σεξουαλικά συναισθήματα με έντονη αποδοκιμασία, τότε τα συναισθήματα αυτά απωθούνται»

(Kring A.M., Davison G.C., Neale J.M., Johnson S.L., 2010)

5. Διαταραχή της μετατροπής – Αιτιολογία (3 από 5)

Αποτέλεσμα: ασυνείδητη έντονη ενασχόληση με το σεξ, ταυτόχρονα με την αποφυγή του σε συνειδητό επίπεδο

Μετάπειτα ζωή του κοριτσιού:

«Η σεξουαλική διέγερση ή κάποια άλλη συνθήκη

«ξυπνά» τις απωθημένες ενορμήσεις του,

προκαλώντας άγχος, που μετατρέπεται σε σωματικά

συμπτώματα» (Kring A.M., Davison G.C., Neale J.M., Johnson S.L., 2010)

5. Διαταραχή της μετατροπής – Αιτιολογία (4 από 5)

Πιθανοί γενετικοί παράγοντες:

Ερευνητικά δεδομένα: δεν υποστηρίζουν την ύπαρξη κάποιων γενετικών παραγόντων

Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες:

Τελευταίος αιώνας: σαφής μείωση της επίπτωσής της

Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες παίζουν ρόλο

5. Διαταραχή της μετατροπής – Αιτιολογία (5 από 5)

Στη μείωση εμφάνισης της διαταραχής μπορεί να συνέβαλε η γενικότερη χαλάρωση των σεξουαλικών ηθών (η στάση απέναντι στη σεξουαλικότητα δεν είναι τόσο καταπιεστική)

Πιο συχνή σε άτομα χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και από αγροτικές περιοχές

Θεραπεία της διαταραχής μετατροπής

Δεν ενδείκνυται η προσπάθεια να πειστούν τα άτομα με διαταραχή μετατροπής ότι τα συμπτώματά τους έχουν σχέση με ψυχολογικούς παράγοντες

Πιο αποτελεσματική η εφαρμογή μιας ήπιας υποστηρικτικής προσέγγισης για επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων (π.χ. στις σχέσεις), παρά μια μακροχρόνια ψυχαναλυτικά προσανατολισμένη ψυχοθεραπεία

Λειτουργικές οργανικές διαταραχές

Ορισμένες διαταραχές αναγνωρίζονται ως αυτόνομες διαγνωστικές οντότητες από τους ειδικούς τόσο της ψυχικής, όσο και της σωματικής υγείας

1. Άτυπη στηθάγχη
2. Σύνδρομο χρόνιας κόπωσης

1. Άτυπη (ή μη-καρδιακή στηθάγχη) (1 από 4)

Συχνό και σημαντικό πρόβλημα

Δεν περιλαμβάνει άλλα συμπτώματα πέρα της στηθάγχης, η οποία δεν μπορεί να αποδοθεί σε αναγνωρισμένα καρδιολογικά ή αλλά οργανικά προβλήματα

- Επίμονος πόνος, ταχυκαρδίες, δύσπνοια και πεποίθηση ότι όλα οφείλονται σε μια καρδιακή νόσο

1. Άτυπη (ή μη-καρδιακή στηθάγχη) (2 από 4)

Συχνά συνυπάρχουν ψυχολογικά προβλήματα:

- ✓ Αγχώδεις Διαταραχές
- ✓ Κατάθλιψη
- ✓ Σωματόμορφες διαταραχές

1. Άτυπη (ή μη-καρδιακή στηθάγχη) (3 από 4)

Κύριο ρόλο στην εκδήλωση του προβλήματος :

- ✓ Ανάλογες εμπειρίες (στον ίδιο ή σε μέλος της οικογένειας) ⇒ καταστροφική ερμηνεία των οργανικών αισθήσεων
- ✓ Η ερμηνεία αυτή ⇒ εμφάνιση περαιτέρω ψυχολογικών και σωματικών συμπτωμάτων

1. Άτυπη (ή μη-καρδιακή στηθάγχη) (4 από 4)

Παράγοντες που εδραιώνουν τη δυσκολία:

- ✓ η αντίδραση των άλλων (ενισχυτικές συμπεριφορές)
- ✓ δευτερογενή ψυχιατρικά προβλήματα
- ✓ ιατρογενείς παράγοντες (π.χ. λανθασμένες διαγνώσεις, η στάση του προσωπικού υγείας)

2. Σύνδρομο χρόνιας κόπωσης (1 από 3)

Η **κόπωση**: υποκειμενικό αίσθημα αδυναμίας, έλλειψη ενέργειας και εξάντληση

Βασικά χαρακτηριστικά:

- ✓ κυριαρχεί η κόπωση
- ✓ διαρκεί για τουλάχιστον 6 μήνες
- ✓ οδηγεί σε σοβαρή αδυναμία
- ✓ δεν εξηγείται στη βάση μιας οργανικής ή ψυχολογικής διαταραχής

2. Σύνδρομο χρόνιας κόπωσης (2 από 3)

Συνυπάρχουν :

- ✓ δυσκολίες στη μνήμη και τη συγκέντρωση
 - ✓ διαταραχές ύπνου
 - ✓ πόνος (π.χ. μυαλγίες, κεφαλαλγία)
 - ✓ σοβαρές οικονομικές δυσκολίες, λόγω απόσυρσης του ατόμου
-
- Αιτιολογία: πολυπαραγοντική - βιολογικοί και ψυχοκοινωνικοί παράγοντες

2. Σύνδρομο χρόνιας κόπωσης (3 από 3)

Αφετηρία του συνδρόμου: stress ή ασθένεια ⇨
συμπτώματα κόπωσης, πόνου, μείωση
λειτουργικότητας κ.ά.

Έπονται σκέψεις που ενισχύουν τα συμπτώματα:
«Είμαι ανήμπορος», «Δεν μπορώ να κάνω τίποτα»

Αρνητική διάθεση ⇨ Συμπεριφορές αποφυγής και
οργανικές διεργασίες

Τρόποι παρέμβασης (1 από 2)

Αποτελεσματική η γνωστικο-συμπεριφορική προσέγγιση

Στόχος: η αναγνώριση και η κατανόηση από τους ασθενείς της διεργασίας δημιουργίας και διατήρησης των προβλημάτων του

Αντικαταθλιπτική αγωγή

Τρόποι παρέμβασης (2 από 2)

- Εκπαίδευση των επαγγελματιών υγείας στην κατανόηση, διάγνωση και αντιμετώπιση των σωματόμορφων διαταραχών

Στόχος της εκπαίδευσης ⇨ η αλλαγή στάσης απέναντι σε αυτούς τους ασθενείς

Αποτελούν στιγματισμένες διαταραχές ⇨ αντιμετωπίζονται με καχυποψία ή και με αδιαφορία

Βιβλιογραφία (1 από 2)

Αγγελόπουλος Ν. (2009). *Ιατρική Ψυχολογία και Ψυχοπαθολογία*. Αθήνα: ΒΗΤΑ.

Ευθυμίου, Κ., Μαυροειδή, Α., Παυλάτου, Ε. και Καλαντζή-Αζίζι, Α. (2006). *Πρώτες βοήθειες ψυχικής υγείας. Ένας οδηγός για τις ψυχικές διαταραχές και την αντιμετώπισή τους*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Καραδήμας Ε. (2005). *Ψυχολογία της Υγείας. Θεωρία και κλινική πράξη*. Τυπωθήτω

Μάνου, Ν. (1998). *Βασικά Στοιχεία Κλινικής Ψυχιατρικής*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Παπακώστας, Γ. (1994). *Γνωσιακή Ψυχοθεραπεία: Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Ινστιτούτο Έρευνας της Συμπεριφοράς.

Σίμος, Γ. (2010). *Γνωστική Συμπεριφοριστική Θεραπεία: Ένας οδηγός για την κλινική πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Συλλογικό έργο (2006). *Ανθολόγιο ελληνικών ψυχιατρικών κειμένων*. Αθήνα: Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις

Βιβλιογραφία (2 από 2)

- Cororve, M. B., & Gleaves, D. H. (2001). Body dysmorphic disorder: a review of conceptualizations, assessment, and treatment strategies. *Clinical Psychology Review*, 21 (6), 949–970.
- Kaplan, H.I.S. and Sadock, B.J. (2000). *Ψυχιατρική*, τόμος Β'. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Λίτσας.
- Kring, A., Davison, G., Neale, J., & Johnson, S.(2010). *Ψυχοπαθολογία*. Αθήνα : Gutenberg
- Salkovskis, P. M. (1997). Hypochondriasis. Στο D. M. Clark, & C. G. Fairburn, *Science and Practice of Cognitive Behavioural Therapy*, p.p. (313-339). Oxford: Oxford University Press.

Χρήσιμες ιστοσελίδες

<http://www.psychiatry-pulse.gr/yliko/arieti.pdf>

<http://www.helpguide.org/articles>

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24049640>

http://cbt.edu.gr/arxeia/swmatomorfes_diataraxes.pdf

<http://www.syggros-hosp.gr/newsite/files/file/27-32%281%29.pdf>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Τεχνολογικό Ίδρυμα Ηπείρου. <Σιαφάκα Βασιλική>. <Ψυχοπαθολογία Ενηλίκων>.

Έκδοση: 1.0 <Ιωάννινα>, 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.teiep.gr/courses/LOGO102>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές [1] ή μεταγενέστερη. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, Διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: <Τσάνταλη Ελένη>
<Ιωάννινα>, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη Δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Τέλος Ενότητας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης